

سخن سردبیر

صرف نظر از برخی اختلاف نظرها درباره زمان شروع و دلایل شکل گیری اندیشه برنامه ریزی در ایران، بیش از شصت سال از تدوین نخستین برنامه میان مدت در کشورمان می گذرد. در این مدت تحولات متعددی در امر برنامه ریزی از حیث پوشش موضوعی، افق زمانی، نحوه برخورد با فضا، پوشش جغرافیایی، روش تهیه و اجرا در سطح بین المللی رخ داده که این تحولات تأثیراتی بر این موضوع در ایران گذاشته است. در مجموع می توان اذعان کرد به دلایل گوناگون برنامه ریزی در کشورمان از وضعیت مطلوب - که در آن برنامه نقش مؤثری در اداره امور مالی، اداری، اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و سیاسی کشور ایفا می کند - برخوردار نیست.

کیفیت برنامه به چگونگی نظام برنامه ریزی بستگی دارد که در تعریفی جامع دربرگیرنده مبانی نظری و فضای معرفتی اندیشه های سیاسی و اجتماعی، نظام حقوقی و مقررات، سازمان دهی و تشکیلات، روش ها و فعالیت هایی است که برای توسعه ملی از طریق تهیه و تدوین، اجرا و نظارت و ارزیابی برنامه های توسعه صورت می گیرد. مطالعات انجام شده در این زمینه حاکی از آن است که نظام برنامه ریزی در ایران که عناصر سازوکار طراحی، اجرا و نظارت بر برنامه را دربرداشته و حاصل گفت و گو، هماهنگی و تکامل محوری (نسل های مختلف یک جامعه) و افقی (اجزای مختلف یک نظام اجتماعی) باشد، شکل نگرفته است.

از این رو هر برنامه کم و بیش در فضایی مجزا از برنامه های قبلی تدوین، تصویب و تا حدودی اجرا شده است بدون آنکه به دلایل موفقیت های احتمالی برنامه های قبلی چندان توجه کرده یا برای ناکامی های آنها راه حلی قطعی و عملی اندیشیده باشد. برنامه پنجم توسعه نیز در فضایی مشابه برنامه های قبلی تهیه و تدوین شد و پس از پیمودن فرایندی نسبتاً طولانی در ۱۳۸۹/۱۰/۱۵ به تصویب مجلس شورای اسلامی رسید.

در این شماره از فصلنامه مجلس و پژوهش علاوه بر تجزیه و تحلیل نقش برنامه ریزی استراتژیک در تحقق چشم انداز ملی چند موضوع اساسی و کلان که برنامه پنجم توسعه بر آن تأکید دارد، مورد بررسی قرار گرفته است؛ سامان دهی به نظام اداری کشور، افزایش بهره‌وری، بهبود فضای کسب و کار و ارتقای حوزه فرهنگی از جمله این موضوعات است. در این مقالات ضمن بررسی چالش‌ها و فرصت‌های موجود، راهکارهای پیشنهادی لایحه دولت و مصوبات مجلس شورای اسلامی از حیث حل مسائل و رفع مشکلات و جایگاه و شأن مجلس شورای اسلامی مورد ارزیابی قرار گرفته است. تحقق برخی اهداف برنامه که برعهده سازمان‌های اجرایی گذاشته شده مستلزم فراهم کردن منابع عمومی در طول دوره اجرایی برنامه است. از این رو یکی از مقالات، دو گزینه مختلف منابع و مصارف عمومی دولت را در طول دوره برنامه و یکی دیگر هم مقوله نظارت بر برنامه را به عنوان موضوعی اساسی مورد بررسی قرار داده است.

امیدواریم این مجموعه مقالات با فتح باب بررسی قانون برنامه پنجم توسعه، زمینه آسیب‌شناسی برنامه‌های توسعه پنج‌گانه به خصوص برنامه پنجم را فراهم کند. مرکز پژوهش‌ها در این امر خطیر از آرا و نظرات اندیشمندان و صاحب‌نظران اهل قلم استقبال می‌نماید.